globalexpress

▸ DOSSIER
▸ GUÍA DIDÁCTICA
▸ ACTIVIDADES

Maio 2015 | Núm. 7 | Edición actualizada

A democracia máis alén das urnas

A proposta didáctica que xuntamos está dirixida ao alumnado de Educación Secundaria. As actividades poden ser útiles para as áreas de Sociais ou de Ética, para as titorías, etc., así como para calquera docente interesado no tema. O obxectivo desta proposta é remarcar que a participación é un proceso que se ensina, se aprende e se experimenta, e que todo o mundo pode participar en función das súas posibilidades.

1. A democracia máis alén das urnas

Obxectivos

- **Introducir o tema a partir de tres imaxes que permitan conceptualizar a idea de participación.**
- **Decatarse de que participar non é unicamente pedir ou se queixar; tamén é facer, só ou en grupo.**
- **Ser consciente de que o obxectivo principal de participar non é o beneficio propio, senón o benestar común.**
- **Pór de manifesto e facer que o alumnado reflexione sobre a súa colaboración ao referido benestar.**

Orientacións

A análise das imaxes, a partir das preguntas e da colocación en común do grupo aula –que podemos recoller no encerado na forma de chuvia de ideas–, desexa chegar a obter unha resposta sobre o que teñen en común as persoas que se manifestan, as que realizan unha acción de voluntariado ou unha recolla selectiva de baterías. Todas elas están a participar. Como? En que? Con que obxectivo? De feito, participar é unha idea poliédrica que, en esencia, significa participar nalgunha cousa; mais participar para incidir en beneficio do benestar común, aínda que a acción sexa individual, como a recolla de residuos. Non obstante, debe subliñarse que a participación, en xeral, implica a idea de pertenza a un grupo dentro do cal asumimos un compromiso e unha responsabilidade. No relativo á grella, trátase de ir profundando nalgunhas das condicións que consideramos indispensábeis para poder falar de participación auténtica; por exemplo, a voluntariedade, a dedicación constante e non só esporádica, as condicións de igualdade, etc. Podemos preguntarnos se se pode aprender a participar en condicións máis ou menos autoritarias, ou se coa participación só desexamos influír sen saber por qué.

sumario

p. 01 Actividade 1: A democracia máis alén das urnas
p. 02 Actividade 2: Unha decisión difícil
p. 02 Actividade 3: Hoxe eliximos delegado
p. 03 Actividade 4: Que son as eleccións?
p. 03 Actividade 5: Os mozos no teñen interese na política?
p. 04 Actividade 6: E ti, como podes participar?
p. 05 Recursos - Actividade 5: Argumentos para a simulación e o debate

2. Unha decisión difícil

Obxectivos

- Falar de participación facendo unha actividade en que o alumnado poida aprender a participar.
- Facer unha dinámica en que sexan traballadas as habilidades sociais.
- Facer evidente que as nosas decisións non nos afectan exclusivamente a nós, senón que teñen repercusións no grupo.

Orientacións

Por medio da lectura e das cuestións posteriores, tórnase patente que calquera das actuacións e decisións das persoas que participan e se implican nun proxecto común teñen consecuencias sobre o grupo.

Un dos obxectivos deste dilema é presentar o problema a partir de distintos puntos de vista dos protagonistas, xa que, para poder encontrar a mellor opción, primeiro é necesario formulalo a partir de todas as ópticas e buscar todas as solucións posíbeis.

Tamén debe ser subliñado que, para tomar unha decisión no ámbito do que é a auténtica participación, é preciso ser coherente, responsábel e fiel co proxecto que foi escollido.

Tamén é importante reflexionar sobre cómo o diálogo e o consenso son as mellores vías para poder encontrar solucións aos problemas que se formulen. Debe lembrarse cáles son as pautas para levar a cabo un bo diálogo (respectar as veces de palabra, escoitar, pensar sobre as razóns que nos dan os demais, etc.).

Lembramos que para a discusión de dilemas morais deben ser seguidos os pasos seguintes: ler e presentar o dilema moral; preguntarlles o que farían eles e elas, nun primeiro momento, e responder ás preguntas 7, 8 e 9. En función do resultado, hai que facer grupos homoxéneos, que opinen o mesmo, e, entre todos, escribir as razóns da súa escolla.

Reúnense despois todos os grupos e cada un le os seus argumentos. Esta discusión pode alongarse todo o que sexa necesario. Tamén sería interesante realizar algunha actividade (de tipo barómetro) para comprobar se, despois do diálogo, houbo algunha mudanza de actitude.

3. Hoxe eliximos delegado ou delegada

Obxectivo:

- **Reflexionar sobre a importancia de saber elixir os nosos representantes en todos os ámbitos.**

Orientacións

Facer unha chuvia de ideas para conseguir unha lista que mostre o perfil ideal que debería ter o/a delegado/a e xustificar por qué consideramos importante cada un destes aspectos. Con certeza, algunhas destas características serán: saber escoitar, ser responsábel, ter iniciativa, ser dialogante, saber falar, etc.

Despois de ler os resultados da votación e tendo en conta a lista elaborada polo alumnado, sería preciso evidenciar de qué modo entra o resultado en contradición cos acordos estabelecidos polo grupo (exemplo: ten un carácter forte, o que o pode levar a ser incorrecto, ou talvez quere impor o seu criterio, etc.). Isto permitiranos falar do respecto polas normas estabelecidas coa participación de todos.

É tamén importante falar dos demais candidatos, facer unha avaliación deles e ver cáles son as vantaxes e as desvantaxes da súa elección. O exercicio tamén propón o tema do voto en branco. É preciso pensar qué actitudes ou ideas recolle esta opción: indiferenza, desagrado, etc.

A última parte da actividade consiste en introducir o tema da política, aproveitando a pregunta que se coloca sobre a importancia da elección dos nosos representantes, remarcando a necesidade da información, de coñecer o que pensan, o que fan, etc.

4. Que son as eleccións?

Obxectivo:

- **Aproximar o alumnado do funcionamento do sistema electoral do Estado español tentando facer unha análise crítica.**

Orientacións

A información que se presenta nesta sección tamén se encontra en moitos libros de texto. Por tanto, pode ser ampliada con outros materiais. Tamén é importante explicar calquera dúbida de vocabulario que se propoña, como por exemplo sobre as listas fechadas e sobre as circunscricións electorais, subliñado que son diferentes cando falamos de eleccións autonómicas ou de eleccións xerais.

Para reforzar a explicación dos ditos conceptos, sería aconsellábel entrar na páxina web que aparece como recurso, en que se encontran os votantes, os mandatos parlamentares, as diferentes circunscricións, etc. Tras observar os resultados das eleccións do ano 2011 e calcular cánto custa cada mandato parlamentar aos distintos partidos, deberíamos preguntarnos: por que o PP obtén a maioría absoluta só con 44,63% dos votos válidos? Que porcentaxe do total do censo representa? Nun sistema maioritario, cantos deputados lle corresponderían? Tamén deberíamos facer notar que CiU, con menos votos que IU-LV, obtén cinco deputados máis, e que EQUO, a pesar de recibir 0,89% dos votos, non consegue ningún mandato parlamentar, mentres o BNG, con 0,76%, obtén dous. Os partidos que acumulan os votos nunha circunscrición con menos votantes teñen máis deputados. Débese tamén falar de todos os votantes que non teñen representación: cantos son? Que porcentaxe sobre o total dos votos válidos representan? O alumnado debería expresar a súa opinión sobre as referidas cuestións.

Tamén sería bo verificar se realmente se entende o funcionamento da lei D'Hondt realizando un exercicio práctico cos seguintes datos: unha circunscrición con cinco deputados e 99.999 votos válidos, en que se presentan catro partidos, que obteñen os seguintes votos: A: 50.000 / B: 30.000 / C: 17.000 / D: 2.999. É preciso recordar ao alumnado que, en caso de empate nos cocientes, o mandato é atribuído ao partido máis votado.

5. Os mozos non teñen interese na política?

Obxectivos

- **Reflexionar sobre o tema proposto polo xogo.**
- **Fomentar o diálogo como capacidade básica para participar.**

Orientacións

Dividiremos a aula en catro grupos e atribuiremos un rol a cada un, sen ter en conta a identificación persoal do alumnado. Hai dous grupos que defenden a necesidade de ir votar e dous que están a favor da abstención. Deberíamos procurar que se entendese ben a posición que cada grupo defende e, antes de lles entregar os argumentos que temos preparados no recurso 2, pedirémoslles que pensen algúns e que os escriban. Entregarémoslles despois as correspondentes argumentacións e iniciaremos o debate. Estabeleceremos veces de palabra pechados. Cada grupo intervirá en cada vez defendendo un argumento (nesta vez non hai dereito de réplica; por tanto, deberán ir anotando as ideas que as distintas intervencións lles suxiran para as expresar máis tarde). Iremos anotando os argumentos no encerando. Cando se teña xa esgotado os argumentos, podemos facer unha ou dúas veces abertas de palabra para os alumnos poderen interpelarse entre eles. Nesta actividade, é importante potenciar a capacidade de explicar e defender as propias

ideas para convencer os colegas do resto de grupos, así como celar por que haxa un diálogo que permita unha participación auténtica. Antes de iniciar o xogo, sería necesario sistematizar e recordar máis unha vez cáles son as pautas ou condicións para que haxa un bo diálogo e un debate enriquecedor (pedir a palabra, saber escoitar, respectar o que din os demais, non ter medo a expor a propia opinión, non gritar nin insultar, expresar correctamente e de forma argumentada os propios puntos de vista, respectar a vez de palabra, reflexionar sobre as razóns dos demais, estar disposto a modificar os propios puntos de vista, etc.).

Por tanto, seranos moi útil desmontar algunhas das trampas en que non debemos caer, como falar sen escoitar, criticar sen argumentos, crer que poderemos impor os nosos puntos de vista se gritarmos máis, querer ter sempre a razón, etc.

Encontrarás os argumentos para a simulación e o debate no final desta guía didáctica.

6. E ti, como podes participar?

Obxectivos

- **Facer patente que, para participar, son necesarias certas actitudes (ser consciente, ser responsábel, ser fiel, ser coherente, saber cooperar, ter sentido crítico, comprometerse, tomar decisións, ser constante, etc.), mais tamén certas condicións, como, por exemplo: espazos en que poder facer as nosas contribucións, organizacións que permitan estabelecer redes de relacións e normas.**

- **Remarcar que a participación é un proceso que tamén se ensina, se aprende e se experimenta, e que todo o mundo pode participar en función das súas posibilidades..**

Orientacións

Após realizadas todas as actividades, propomos novamente ao alumnado que cubra a grella do exercicio 1. Agora que ao longo do caderno vimos cáles son os obxectivos, os compoñentes e os mecanismos que configuran unha auténtica participación e que, ademais, os aplicamos á realización dalgunhas das actividades propostas, o alumnado poderá reformularse as súas posibilidades de participación nos diferentes ámbitos. Deberíamos estimulalos para realizaren propostas de creación de espazos de participación concretos na escola (asembleas de aula, asociacións de estudantes, etc.) e no barrio (grupos de apoio a inmigrantes, etc.), que son os seus ámbitos máis próximos.

Poderíamos finalizar a actividade facendo un resumo no encerado, que despois levaríamos para un mural que colocaríamos na sala de aula, formulando o que é e o que non é participar.

PARTICIPAR NON É

- Só un dereito
- Intervirmos só cando temos ganas
- Sermos consultados e opinarmos
- Decidirmos sen nos comprometermos
- Actuarmos en beneficio propio

PARTICIPAR É

- Un dereito e un deber
- Sermos constantes e comprometérmonos nun proceso
- Implicármonos e asumirmos responsabilidades
- Decidirmos e actuarmos en consecuencia
- Actuarmos en beneficio da comunidade

Recursos **Argumentos para a simulación e o debate**

GRUPO 1

Todos sabemos que os cidadáns e os cidadás non podemos participar illadamente na vida política e témolo que facer a través dos partidos. Por este motivo, a cada catro anos temos que ir votar para elixir os nosos representantes nas diversas institucións (concellos, parlamentos, etc.). Cada partido ten o seu programa político, que inclúe as súas principais propostas e que é amplamente difundido por medio da campaña electoral. Isto é, todos e todas podemos estar ben informados antes de irmos votar.

A democracia é construída co voto de todos e todas. Participar é un dereito, mais tamén é un deber. Se queremos que os grandes problemas da sociedade actual (desemprego, vivenda, desigualdades sociais, etc.) sexan resolvidos, débese ir votar. Se non o fixermos, que dereito teremos, despois, a nos queixar e dicir que as cousas van mal?

Ademais, nós defendemos a necesidade da filiación aos partidos políticos, xa que, desta forma, se se fai parte, se pode influír no seu programa político. Cremos que é a mellor forma de contribuír para seren respectados e aplicados realmente os dereitos humanos (dereito à vida, à liberdade, à igualdade de oportunidades, etc.).

É mellor votar nun partido maioritario, xa que ten representantes en todas as circunscricións e, por tanto, pode chegar a un maior número de persoas, cousa que un partido minoritario non pode facer. Ademais, un partido maioritario ten vocación de goberno, non como os partidos minoritarios, que son máis utópicos e fan propostas menos realistas porque saben que non teñen que gobernar.

GRUPO 2

Estamos de acordo co argumento 1 do grupo 1, mais queremos engadir que os cidadáns e as cidadás, antes de iren votar, teñen que se informar ben do programa dos distintos partidos que se presentan ás eleccións. É ben sabido por todo o mundo que os partidos maioritarios contan con máis apoio dos medios de comunicación social (máis minutos de aparición na TV, radio, debates, máis valados publicitarias, etc.), e tamén dispoñen de máis recursos económicos para facer chegar a súa mensaxe à maioría da poboación.

Todas as ideas teñen dereito a ser representadas. A pluralidade é síntoma de democracia; por tanto é moi importante que haxa partidos minoritarios, xa que así todas as opinións son mellor recollidas. Ademais, os partidos minoritarios fan propostas máis concretas sobre os problemas que preocupan os cidadáns e as cidadás.

A lei D'Hondt prexudícanos. O número de deputados que obtemos non é proporcional aos votos que recibimos do electorado. Cremos que este sistema é inxusto porque beneficia os partidos maioritarios e prexudica os partidos pequenos. Estamos a favor dun sistema maioritario no cal realmente se cumpra o principio "Unha persoa, un voto". Ademais, coa lei D'Hondt hai cidadáns que se fican sen representación política.

Moitas veces, os partidos minoritarios podemos ter a chave da gobernabilidade se conseguimos un certo peso político, xa que somos necesarios para decantar determinados acordos que permitan formar un goberno estábel. Tamén compartimos co grupo 1 a idea de que fai falta ir votar, xa que, caso contrario, non temos dereito a nos queixar e dicir que as cousas van mal.

GRUPO 3

A abstención é unha maneira de demostrar a nosa desconformidade co actual sistema de partidos, que limita moito a participación e que só nos pide que a cada catro anos depositemos o noso voto e deixemos que os nosos representantes decidan o noso futuro.

As campañas electorais son unha forma de malgastar moito diñeiro en asesores de imaxe e propaganda para convencer os cidadáns e as cidadás de que fai falta ir votar determinadas opcións políticas. Na realidade, o que se fai é manipular os votantes e desviar enormes sumas que poderían ser utilizadas para resolver os auténticos problemas que padece a nosa sociedade.

Aceptaríamos participar nas eleccións se o sistema fose autenticamente democrático, de xeito que ir votar non fose un cheque en branco que damos aos nosos representantes. Propomos como medidas para conseguir o noso obxectivo:

- Que haxa listas abertas en que poidan ser elixidas as persoas en que se desexa votar.
- Poder opinar sobre temas concretos que nos afectan moi directamente a través de un referendo.
- Crear algún sistema para poder revogar os representantes que eliximos e que non cumpran o seu programa (en lugar de ter que esperar catro anos).
- Outros.

Ademais, pensamos que hai outras formas de participación, a partir dos movementos sociais (grupos ecoloxistas, sindicatos, asociacións veciñais, grupos feministas, ONG, etc.). Todos eles permiten participar de forma directa a través do diálogo e da implicación persoal, e tamén están moito máis próximos do día a día das persoas. A participación a partir dos movementos sociais permítenos facer presión sobre as institucións e os gobernos para que muden as súas políticas e para que recollan as propostas de mellora social que queremos para todo o mundo, tanto no Sur como no Norte. Vale a pena recordar a grande importancia das campañas impulsadas desde a sociedade civil: a do 0'7, a da abolición da débeda externa, ou a contraria à guerra de Iraq.

GRUPO 4

Defendemos a abstención porque non confiamos nos políticos. Todos son iguais. O único en que están interesados é no seu propio beneficio, vivir ben e manterse no poder sexa como for. Son todos uns corruptos.

Compartimos co grupo 3 a idea de os políticos dilapidaren enormes cantidades de diñeiro en inútiles campañas institucionais e de imaxe co fin de conseguir facerse elixir, mais xa sabemos que o único obxectivo é continuar a "chuchar do teto da vaca". Este diñeiro podería ser utilizado para aumentar o salario mínimo interprofesional (475 €/mes) ou para a pensión mínima de xubilación, que son ridículos. E o que ocorre cos dereitos ao traballo e a unha vivenda digna incluídos na Constitución e que non son cumpridos?

A política é unha farsa. Témolo moi claro. Os políticos non teñen o máis mínimo interese en resolver os nosos problemas. Por iso, preferimos manternos á marxe de toda esta "intriga". Non imos votar porque o consideramos inútil. É mellor buscarmos a vida pola nosa conta.

Que quere dicir que participar é un deber? Un deber de que? Nós non queremos que nos conten ilusións, o que queremos é pasalo ben, estar de bo humor cos nosos colegas e gozar da vida. O que lles ocorra aos demais non é o noso problema: nin nos interesa, nin nos preocupa.